

Platy na Slovensku rastú rýchlejšie než očakávaná pridaná hodnota

Je najvyšší čas vykročiť k lepšej príprave ľudí na prácu zajtrajška.
Inak príde zakopnutie a pád

 Branislav Toma, Vladimír Maťo

Najcennejším, ale zároveň drahým aktívom firiem sú ich zamestnanci.

Slovensko ešte na prelome milénia dokázalo vďaka pracovnej sile, ktorá je na európske pomery mimoriadne lacná, lákať veľkých zamestnávateľov. O lacný kút Európy sa začali zaujímať aj najväčšie nadnárodné firmy, a kým niektoré zakladali výrobné závody, iné budovali rozsiahle administratívne centrá na spracovávanie údajov z celého sveta. Automobilový priemysel aj centrá podnikových služieb dnes patria do prvej trojky sektorov s najväčším počtom zamestnancov v krajine. V posledných rokoch sa však pomer ceny a kvality vykonanej práce mení a ľudia sa požiadavkami na odmenu čoraz viac blížia k svojim západným susedom. Závazky zo začiatku minulého roka sa ani nemohli viac líšiť od reality, ktorú priniesla globálna pandémia. Tržby firiem padli a ekonomikou sa ako domino z odvetvia na odvetvie šíri potreba optimalizovať náklady, ktorá núti firmy klásť si aj nepopulárne personálne otázky.

Podnikové centrá vstupujú do novej éry

Obchod centier podnikových služieb spočíva v tom, že ponúkajú servis pre firmy z iných odvetví. Ich zákaz-

Najväčší zamestnávateľa v automobilovom sektore a v SSC (2019)

	Priemerný počet zamestnancov	Medziročná zmena (%)
Volkswagen Slovakia, a.s., Bratislava	13 231	-9,5
IBM International Services Centre, s.r.o., Bratislava	4 732	-4,2
PCA Slovakia, s.r.o., Trnava	4 163	10,5
Deutsche Telekom Systems Solutions Slovakia, s.r.o., Košice	3 891	1,5
Kia Motors Slovakia, s.r.o., Teplička nad Váhom	3 677	-1,9
AT&T Global Network Services Slovakia, s.r.o., Bratislava	3 367	0,6
Jaguar Land Rover Slovakia, s.r.o., Bratislava	2 745	82,3
Dell, s.r.o., Bratislava	2 479	25,3
Henkel Slovensko, s.r.o., Bratislava	1 723	4,8
Johnson Controls International, s.r.o., Bratislava	1 333	-17,4

PRAMEN: TREND Analyses

níkmi môže byť výrobná či ťažobná spoločnosť, rovnako ako aerolínie či sieť hotelov. Na tieto centrá delegujú svoju agendu v oblasti financií, ľudských zdrojov, poradenstva pre zákazníkov alebo napríklad IT. Bizniscentrá riadi nadnárodná matka, pobočky však majú v rôznych regiónoch sveta rozmiestnené tak, aby bez ohľadu na časové pásma dokázali zabezpečiť nepretržitú prevádzku. Ich rozmach v strednej Európe sa začal najmä začiatkom tisícročia a doposiaľ sa im darilo rásť. Na Slovensku ich dnes pôsobí zhruba šesťdesiat

a zamestnávajú až 37-tisíc ľudí. Pokles tržieb napriec odvetviami sa nevyhnutne premietol aj do menšieho objemu zákaziek pre centrá služieb. Svoje fungovanie musia prehodnotiť vo všetkých krajinách, Slovensko nie je výnimkou. Prvými centrami, ktoré potvrdili rušenie pracovných miest, sú AT&T a Johnson Controls. O prácu by v nich malo prísť dokonca takmer tisíc ľudí. Firmy svoje rozhodnutie zdôvodňujú presunom niektorých aktivít do zahraničia.

Krízový pokles zákaziek je však len jedna strana problému. „Druhým faktorom je dlhodobý proces v rámci vnútornej transformácie firiem na celom svete, ktorej prirodzenou súčasťou je digitalizácia, automatizácia procesov a vnútorná reštrukturalizácia,“ hovorí Peter Rusiňák z Americkej obchodnej komory, ktorá zastrešuje Fórum centier podnikových služieb (BSCF).

Centrá, ktoré na Slovensku pôsobia, dnes už vnútornými procesmi nie sú tými istými centrami, ktoré sem pred dvoma dekadami prišli. Manuálnu administratívu, ktorú tu dokázali obstaráť relatívne lacno, dnes v čoraz väčšej miere preberajú ešte lacnejšie roboty. Prípadne sa presúva napríklad do ázijských regiónov, kde sa za podobnú prácu ešte stále až toľko neplatí. Slovensko so svojimi novými mzdovými nárok-

Investorom chýbajú priemyselné parky

Slovensko láka zahraničných investorov aj v časoch pandémie. Agentúra SARIO rokuje so zástupcami 64 nadnárodných koncernov. V prípade úspechu u nás investori minú 5,92 miliardy eur a vytvoria 31-tisíc nových pracovných miest. Viac ako polovica z nich zvažuje stavať výrobné haly na východnom Slovensku, kde je stále nedostatok pracovnej sily. Napríklad v Rimavskej Sobotě je nezamestnanosť 21,65 percenta, z úradov práce môže do roboty okamžite nastúpiť 7 864 ľudí. V priemyselne rozvinutých častiach Slovenska je obrovský problém zohnať nových ľudí aj

v čase lockdownu. V Hlohovci je nezamestnanosť 4,22 percenta a z úradov práce môže do práce nastúpiť len 864 ľudí.

V čom je problém

Na východe nie sú vybudované priemyselné parky, čo je podľa SARIO zásadnou konkurenčnou nevýhodou Slovenska v porovnaní so štátmi strednej a východnej Európy. Situácia sa má čoskoro zmeniť a nová vláda už odklepla postavenie priemyselného parku v Rimavskej Sobotě. Štát chce do majetkového usporiadania pozemkov investovať 11,8 milióna eur, čím vytvorí príležitosť na vnik 500 nových pracovných miest.

Konkurenčné výhody

Slovensko dokáže lepšie konkurovať lacnej ázijskej výrobe aj vďaka nevyspytateľnej obchodnej politike Donalda Trumpa. Bývalý americký prezident zaťažil svetový obchod zo dňa na deň možstvom ciel, ktoré zásadne zdražili výrobu v Číne. Nadnárodné koncerny reagovali prehodnotením dodávateľských reťazcov a tento trend sa ešte zrýchlil po šírení ochorenia covid-19. Začiatkom minulého roka museli pre nedostatok čínskych komponentov prerušiť výrobu viaceré automobilové závody v Južnej Kórei a Japonsku.

Dnes pre zmenu stoja európske automobilky, ktorým chýbajú ázijské čipy. Pandémia odhalila zraniteľnosť dodávateľských sietí postavených na lacnej pracovnej sile. Roky fungujúci systém pridelovania zákaziek sa začal otriasať v základoch. Môžu za to čoraz väčšie časové aj finančné straty. Pri posudzovaní nových investícií sa začal klásť dôraz aj na blízkosť dodávateľov a ich schopnosť vyrobiť súčiastky v čase lockdownu. Z tohto uhľu pohľadu je pre rozsiahlu priemyselnú základňu práve Slovensko ideálnou krajinou na nové investície do výroby. (bt)

mi musí ukázať, že si vyššie platy za služby vyššou odbornosťou a prídavnou hodnotou.

Problémy sa začali oveľa skôr

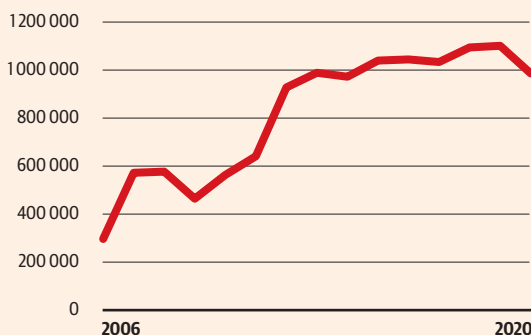
Problémy slovenského trhu práce sa začali ukazovať ešte pred vypuknutím pandémie a netýkajú sa len centier zdieľaných služieb. V roku 2019 ohlásil prepustenie tritisíc zamestnancov Volkswagen Slovakia. Za nečakaným problémom stál plán nemeckého automobilového koncernu postaviť nový závod v Turecku. Krajina, ktorá je kandidátom na vstup do Európskej únie, má v porovnaní so Slovenskom oveľa nižšie mzdové aj daňové náklady. Z údajov od Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) vyplýva, že v Turecku príjmy z daňového zaťaženia právnických osôb dosahu-

jú 1,82 percenta hrubého domáceho produktu (HDP) a na Slovensku až 3,09 percenta HDP. Turecká minimálna mzda je približne o 200 eur nižšia než slovenská, ktorá je v roku 2021 na úrovni 623 eur v hrubom.

V novom závode za viac ako jednu miliardu eur sa mali vyrábať nové modely automobilov značiek Volkswagen Passat a Škoda Superb. Lenže k výstavbe nakoniec neprišlo a mohol za to turecký prezident Recep Tayyip Erdogan, ktorý vyvolal viacero zbytočných sporov s Nemeckom, Európskou úniou a so Spojenými štátmi americkými. Pre nákup ruského protiraketového systému S-400 Američania dokonca zvažovali uvalenie cieľ, ktoré by výrazne skomplikovali turecký export na najväčší trh na svete. V nesej geopolitickej situácii sa nemecký automobilový koncern nakoniec rozhodol prideliť novú výrobu brati-

Ekonomikou sa ako domino z odvetvia na odvetvie šíri potreba optimalizovať náklady

Výroba automobilov na Slovensku (ks)

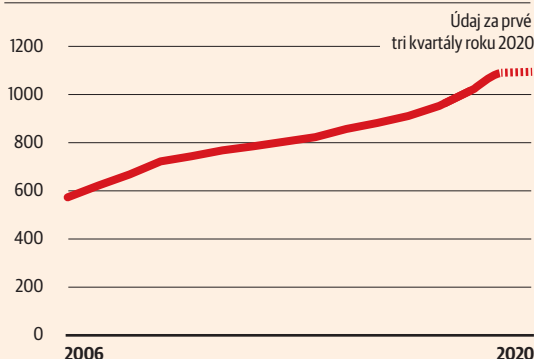
PRAMEŇ: ZAP SR

slavskému závodu. Získanie výroby nových modelov zastavilo prepúšťanie a slovenská fabrika počas najbližších dvoch rokov, naopak, plánuje prijať dvetisíc nových zamestnancov. O nové modely musel Volkswagen Slovakia tvrdo bojovať napriek to-

Foto - Volkswagen Slovakia

Priemerná mesačná mzda na Slovensku (€)

PRAMEŇ: ŠÚ SR, NBS

mu, že za rok 2019 v rámci celého koncernu získal ocenenie Transformer of the Year. Titul domáca fabrika získal za najvyšší posun vo zvyšovaní efektivity výroby spomedzi pätnástich konkurenčných závodov značky Volkswagen.

Pozor na rýchly rast plátov

Od výroby automobilov závisí v domácej ekonomike každé desiate pracovné miesto. Minulý rok z výrobných pásov štyroch domácich závodov zišlo 985-tisíc nových vozidiel, ktoré spolu s vyrobenými súčiastkami tvorili až polovicu slovenského vývozu do zahraničia. Automobilový priemysel ponúka domácej ekonomike široké možnosti od jednoduchej priemyselnej výroby až po zložitý výskum a vývoj nových technológií.

„Problém je v tom, že my sa orientujeme hlavne na výrobu a nedarí sa nám lákať výskum a vývoj. Ak si nedáme pozor, skončíme ako Portugalsko,“ hovorí pre TREND ekonóm Prognostického ústavu Slovenskej akadémie vied Vladimír Baláž. Koncom minulého storočia sa Portugalsko tešilo povesti ekonomického tigra Európy. Lacná pracovná sila lákala do krajiny nové investície a hospodárstvo prudko rástlo.

Prvé problémy sa začali objavovať po tom, ako miestne odbory pretlačili príliš rýchle zvyšovanie plátov. Nadnárodné koncerny sa prudký rast mzdových nákladov rozhodli riešiť presunom investícií do nových členských štátov Európskej

únie. Už počas 90. rokov minulého storočia z tohto rozhodnutia profitovalo Slovensko a vlastníkom Bratislavských automobilových závodov sa stal nemecký koncern Volkswagen. Po úspešnom rozbehu výroby nemeckých automobilov sa v roku 2003 rozhodol pri Trnave postaviť závod francúzsky PSA Peugeot Citroën. Pár rokov nato si lokalitu pri Žiline pre svoju fabriku vybrala kórejská automobilka Kia. Ako posledný výrobu pri Nitre v roku 2018 rozbehol britský automobilový koncern Jaguar Land Rover.

Volkswagen Slovakia, ktorý v ekonomike rozbiehal výrobu automobilov a dodnes v nej určuje trendy, začal pred dvomi rokmi škrtat pracovné miesta práve pre vysoké mzdové náklady. Prepúšťanie prišlo rok po úspešnom štrajku, ktorý priemerné mzdy pracovníkov v roku 2018 zvýšil na 1 954 eur v hrubom. Nemecký automobilový koncern v tom čase uvažoval, že nové investície získa nielen Turecko, ale aj Srbsko. Obidve krajiny kandidujú na vstup do Európskej únie a v blízkej budúcnosti pravdepodobne získajú rovnaký prístup na spoločný európsky trh ako Slovensko. Domácej ekonomike potom hrozí podobný osud ako Portugalsku, pričom dnes ju pred stratou nových investícií zameraných na lacnú pracovnú silu chráni hlavne politická nestabilita kandidátskych krajín.

„Nedá sa presne povedať, od akej vysokej mzdy hrozí presun jednoduchšej výroby do krajín s lacnejšou pracovnou silou, ale problémy môžu nastať po tom, ako slovenská priemerná mzda prekoná hodnotu 1 200 eur za mesiac,“ upozorňuje V. Baláž. Na prekonanie tejto hranice chýba len 110 eur, minuloročná priemerná mzda bola na sume 1 090 eur.

Zbabaná informatizácia

„Cena práce je rozhodujúca hlavne pri službách, ktoré sa môžu na sto percent poskytovať cez internet, alebo pri tovare, ktorý sa dá ľahko prepraviť cez polovicu zemegule. Jednoduchý transport je hlavne v prípade odevov a výrobkov z plasty,“

vysvetľuje pre TREND analytik Inštitútu zamestnanosti Michal Páleník. Pred pár rokmi Slovensko zažilo rušenie pracovných miest v elektrotechnickom priemysle, v tom čase zamestnancov prepúšťali slovenské výrobné závody spoločnosti Samsung i Panasonic. Dnes sa vo veľkom zbavujú zamestnancov práve centrá zdieľaných služieb.

V minulosti Portugalsko, rovnako ako dnes Slovensko, nedokázalo ekonomiku postavenú na lacnej pracovnej sile transformovať na hospodárstvo profitujúce z výskumu a inovácií. Vláda v Lisabone na to doplatila hlavne počas prechádzajúcej finančnej krízy, keď jej prudko vystrelil verejný dlh a štát pred krachom zachránili pôžičky z eurovalu. Slovensko síce v jeho histórii ešte nikto zachraňovať nemusel, ale problémy so zvládaním výdavkov Štátnej pokladnice má už dnes a prebiehajúca pandémia vystrelí verejný dlh z minuloročných 48,5 percenta HDP na 69,4 percenta HDP v roku 2023. Bezpečná hranica štátnych záväzkov

vystrelil verejný dlh a štát pred krachom zachránili pôžičky z eurovalu. Slovensko síce v jeho histórii ešte nikto zachraňovať nemusel, ale problémy so zvládaním výdavkov Štátnej pokladnice má už dnes a prebiehajúca pandémia vystrelí verejný dlh z minuloročných 48,5 percenta HDP na 69,4 percenta HDP v roku 2023. Bezpečná hranica štátnych záväzkov

je pritom pod 60 percentami HDP.

„Pri transformácii ekonomiky je základom úspechu nedať eurofondy na výskum garážovým firmám,“ uvádza M. Páleník. Pred pár rokmi mali slovenský priemysel rozbehnúť projekty od firiem sídlacích v rozpadnutých skladoch alebo v bytoch slovenských panelákov. Domáci výrobcovia automobilových súčiastok pritom už dlhé roky za vlastné peniaze vyvíjajú nové materiály v snahe získať čo najviac zákaziek od veľkých automobilových koncernov. Napriek tomu sa mnohí z nich k európskym peniazom nedostali. Mimo záznamu sa majitelia podnikov sťažovali na to, že k financiám sa väčšinou dostali len podnikatelia ochotní podeliť sa o časť získaných peňazí s úradníkmi, ktorí pridelujú eurofondy.

Ďalšou zbabanou príležitosťou na podporu domáceho výskumu je informatizácia. V nej si štát mohol od domácich firiem objednať výskum zameraný napríklad na šifrovanie, elektronické služby či vývoj open source produktov prispôbenných priamo odberateľovi. Mohlo tak vzniknúť niekoľko stoviek až tisícok

„Problémy môžu nastať vtedy, keď priemerná mzda prekoná hodnotu 1 200 eur za mesiac.“

Vladimír Baláž
ekonóm
Prognostického ústavu SAV

vysokokvalifikovaných programátorských miest. Namiesto toho sa už minulo vyše miliardy eur a výsledkom sú slabo fungujúce online služby a vysoké poplatky štátu za obnovenie IT licencií.

Roboty berú aj dávajú prácu

Pred desiatimi rokmi kríza priniesla do výrobných hál domácich firiem ďalší fenomén rastúcej automatizácie a masívneho nasadzovania robotov. V slovenskom priemysle sa dramatická zmena v prvých rokoch prejavila rušením pracovných miest. Tržby všetkých podnikov vyrábajúcich na Slovensku dosiahli v roku 2008 hodnotu 72,8 miliardy eur. V tom čase v domácich fabrikách pracovalo 586-tisíc ľudí. V nasledujúcich ôsmich rokoch počet zamestnancov klesal a v roku 2016 v priemysle pracovalo len 527-tisíc ľudí. Napriek tomu sa tržby všetkých podnikov zvýšili o 15,5 miliardy eur a dosiahli hodnotu 88,3 miliardy eur. Domáce firmy sa počas krízy naučili efektívne vyrábať viac s menším počtom zamestnancov.

Následne sa karta začala obracať a v roku 2019 pracovalo v priemysle takmer 700-tisíc ľudí. Bolo to aj vďaka tomu, že zahraniční investori objavili slovenskú schopnosť efektívne implementovať nové technológie a krajina začala získavať nové zá-

kazky. „Vynikáme aj v automatizácii. Podľa Medzinárodnej federácie robotiky sme regionálnym lídrom v nasadzovaní robotov v sektore priemyselnej výroby a nielen tam - v podiele nainštalovaných robotov na množstvo zamestnancov sme na sedemástom mieste v celosvetovom meradle, vysoko nad svetovým a európskym priemerom,“ približuje pre TREND dôvody príchodu nových investorov Róbert Šimončič, generálny riaditeľ Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO).

Nadnárodné koncerny oceňujú aj nasadenie Slovákov, ktorí sú v rámci celého regiónu najochotnejší prísť do práce v noci alebo cez víkend.

„Investori majú na Slovensku k dispozícii kvalifikovanú pracovnú silu, ktorá je okrem vysokej produktivity práce známa kvalitou svojich výstupov, je lojálna, jazykovo zdatná a vyznačuje sa schopnosťou prispôbiť sa novým podmienkam a rozličným štýlom podnikovej a manažérskej kultúry,“ dodáva R. Šimončič.

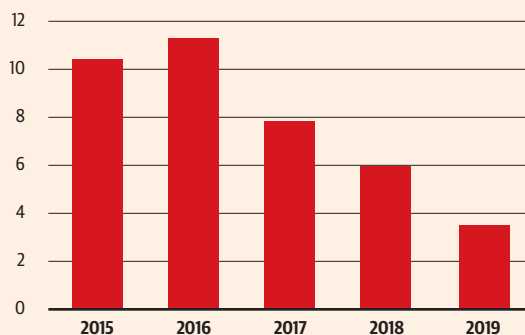
Pre tieto dôvody majú mnohé nadnárodné spoločnosti najvýkonnejšie továrne práve na Slovensku.

Bude mať Slovensko dostatok pracovníkov?

Napriek všetkým spomínaným problémom nebude v domácej ekonomike až taký problém nájsť voľné pracovné miesto. Pre zlý demografický

Mnohé nadnárodné spoločnosti majú najvýkonnejšie továrne práve na Slovensku

Rast počtu zamestnancov v bizniscentrách (%)

PRAMEŇ: BSCF

trend sa krajina o pár rokov nevyhne nedostatku pracovnej sily a do obrovských rozmerov tento problém narastie po tom, ako do penzie začne odchádzať generácia takzvaných Husákových detí.

V priebehu dvanástich mesiacov sa viac ako stotisíc detí narodilo naposledy v roku 1979. Počet novorodencov začal klesať s príchodom 90. rokov minulého storočia a v roku 2019 sa narodilo len niečo nad 57-tisíc detí. Podobný problém riešia západné krajiny a napríklad Nemecko v budúcnosti počíta s otvorením pracovného trhu pre prisťahovalcov z krajín mimo Európskej únie.

Tridsiatka firiem, ktoré zastrešujú Fórum centier podnikových služieb, zamestnáva 92 percent ľudí v tomto odvetví. Vo vlašajšom prieskume takmer tri štvrtiny z nich označili aktuálny nedostatok pracovnej sily na Slovensku za kritický pre svoje rozvojové plány.

Hlavným problémom tak zrejme nebude nedostatok pracovných miest, ale výška plátov ľudí pracujúcich na Slovensku. Mzdy môžu prudšie rásť jedine vtedy, keď krajina viac investuje do výskumu a následne investorom ponúkne pridanú hodnotu. „Ak chce Slovensko napredovať, je nutná transformácia vzdelávacieho systému pre potreby praxe a razantnejšia podpora zavádzania inovatívnych technológií, digitalizácie a automatizácie,“ apeluje P. Rusiňák. Lenže slovenská vláda dlhé roky na podporu vedy minie len desiatiny HDP a úspešné Rakúsko viac než tri percentá HDP. 🇸🇰

„Pri transformácii ekonomiky je základom úspechu nedať eurofondy na výskum garážovým firmám.“

Michal Páleník
Inštitút zamestnanosti

